Cynnwys

1. Cyflwyniad 4

2. Cam 1 ASIDOHL 6

3. Cam 2 ASIDOHL – Asesiad o Effaith Uniongyrchol, Ffisegol y Datblygiad 9

4. Cam 3 ASIDOHL – Asesiad o Effaith Anuniongyrchol y Datblygiad 15

5. Cam 4 ASIDOHL - Gwerthuso pwysigrwydd cymharol 24

6. Cam 5 ASIDOHL - Asesiad o arwyddocâd cyffredinol yr effaith 33

7. Casgliad 34

8. Ffynonellau 36

Ffigurau 38

Platiau 44

Ffigurau

Ffigur 1: Lleoliad yr ardal ddatblygu arfaethedig 39
Ffigur 2: Lleoliad yr ardal ddatblygu arfaethedig o fewn HLCA 14 40
Ffigur 3: Map yn dangos lleoliadau Parc a Gerddi Hanesyddol Cofrestredig, Henebion Cofrestredig, Adeiladau Rhestredig, PRN ac MPRN o fewn yr HLCA 41
Ffigur 4: Map Arolwg Ordnans Rhifyn Cyntaf o 1888 yn dangos ystâd a pharcdir Bryn y Neuadd 42
Ffigur 5: HLCA o fewn Tirwedd Hanesyddol Gofrestredig Arllechwedd 43

Platiau

Plât 1. Ffens llechi unionsyth ar hyd ffin ogledd-orllewin y safle, yn edrych i’r gogledd-ddwyrain. 45
Plât 2. Rheiliau haearn addurniadol ar hyd ffin orllewinol y safle yn edrych i’r gogledd-orllewin. 45
Plât 3. Golygfa rannol o’r safle o Lanfairfechan. Yn edrych tua’r De. 46
Plât 4. Golygfa dros HLCA 14 a’r Fenai o’r llethrau uwch HLCA 24. Yn edrych tua’r gogledd-orllewin. 46

Tablau

Tabl 1. A - Asesiad o Effeithiau Uniongyrchol, Ffisegol ar yr Ardal o Gymeriad Hanesyddol 14 11

Tabl 2. B - Effeithiau Tirwedd a Chymharol (Colli Elfennau neu Nodweddion Hysbys) a Sgoriau 14

Tabl 3. Maint Cyffredinol yr Effeithiau Uniongyrchol Ffisegol ar Ardal o Gymeriad Hanesyddol 14 Bryn y Neuadd a gwastatir arfordirol isel 14

Tabl 4. Asesiad o Effeithiau Anuniongyrchol (Nad ydynt yn rhai ffisegol) Gweledol ar Ardal o Gymeriad Hanesyddol 12 Llanfairfechan 18

Tabl 5. Maint Cyffredinol yr Effeithiau Anuniongyrchol ar Ardal o Gymeriad Hanesyddol 12 Llanfairfechan 18

Tabl 6. Asesiad o Effeithiau Uniongyrchol (nad ydynt yn ffisegol), Gweledol ar Ardal o Gymeriad Hanesyddol 14 Bryn y Neuadd a gwastatir arfordirol isel 21

Tabl 7. Maint Cyffredinol yr Effeithiau Anuniongyrchol ar Ardal o Gymeriad Hanesyddol 14 Bryn y Neuadd a gwastatir arfordirol isel 21

Tabl 8. Asesiad o Effeithiau Anuniongyrchol (Nad ydynt yn rhai ffisegol) Gweledol ar Ardal o Gymeriad Hanesyddol 24 Mynyddoedd Agored 23

Tabl 9. Main Cyffredinol yr Effeithiau Anuniongyrchol ar yr Ardal o Gymeriad Hanesyddol 24 Mynyddoedd Agored 23

Tabl 10. Gwerthusiad o bwysigrwydd cymharol rhan HLCA 12 Llanfairfechan a effeithir yn uniongyrchol a/neu'n anuniongyrchol gan y datblygiad. 26

Tabl 11. Gwerthusiad o bwysigrwydd cymharol rhan o HLCA 14 Bryn y Neuadd a gwastatir arfordirol isel a effeithir yn uniongyrchol a/neu'n anuniongyrchol gan y datblygiad. 28

Tabl 12. Gwerthusiad o bwysigrwydd cymharol rhan HLCA 24 Mynydd Agored a effeithir yn uniongyrchol a/neu'n anuniongyrchol gan y datblygiad. 30

Tabl 13. Gwerth cyffredinol, cyfartalog holl Ardaloedd o Gymeriad Hanesyddol (neu rannau ohonynt) a effeithir arnynt 32

Tabl 14. Crynodeb o arwyddocâd cyffredinol effaith y datblygiad ar Dirwedd o Ddiddordeb Hanesyddol Eithriadol Arllechwedd (HLW (Gw) 12) 33

Ym mis Ionawr 2024, comisiynwyd Archaeology Wales i gynnal astudiaeth ASIDOHL2

i asesu effaith y cynllun arfaethedig i gynnwys datblygiad ar dir oddi ar Aber Road, Llanfairfechan yng Nghynllun Datblygu Lleol Newydd Conwy ar Dirwedd Hanesyddol Gofrestredig o Ddiddordeb Eithriadol Arllechwedd (HLW (Gw) 12). Mae canolbwynt y safle wedi'i leoli yn NGR SH 67834 74264. Cynhaliwyd yr Asesiadau o Arwyddocâd Effaith y Datblygiad ar y Dirwedd Hanesyddol (ASIDOHL) mewn pum cam:

Mae Cam 1, y cyflwyniad, yn nodi gwybodaeth gyd-destunol am y safle. Mae'n disgrifio'r ddealltwriaeth gyfredol o ffurf ac ymddangosiad y datblygiad ynghyd â'r polisïau cynllunio perthnasol.

Mae Cam 2 yn ystyried effaith uniongyrchol, ffisegol y datblygiad arfaethedig, a aseswyd mewn termau absoliwt, cymharol ac o ran y dirwedd. Mae'r datblygiad hwn yn gorwedd o fewn Ardal Cymeriad Tirwedd Hanesyddol (HLCA) 14, Bryn y Neuadd a'r iseldir arfordirol. Mae'r Ardal Nodwedd wedi'i dominyddu gan ystâd Bryn y Neuadd, ac mae'r prif nodweddion yn cynnwys tir parc, prysglwyni â ffensys o'u cwmpas, ffensys llechfaen a rheiliau haearn addurnedig. Lluniodd rhan helaeth o safle'r datblygiad arfaethedig ran o dir parc ystâd Bryn y Neuadd ar un adeg ac mae'n cadw ei awyrgylch o dir parc wedi'i reoli, gyda lleiniau o goetir ar hyd y ffin ddeheuol. O fewn un o'r lleiniau coetir hyn ceir gweddillion setliad amgaeëdig, o Oes yr Haearn neu Frythonaidd-Rufeinig o bosibl. Mae'n bosibl bod gweddillion ffordd Rufeinig wedi'u gwarchod islaw'r tir hefyd ar ymyl deheuol y safle, ac mae gan y naill safle a'r llall hyn werth archeolegol canolig. Mae'r cynllun arfaethedig yn osgoi effeithio'n uniongyrchol ar weddillion y setliad amgaeëdig, ond bydd y ffordd Rufeinig bosibl yn cael ei heffeithio'n uniongyrchol sy'n arwain at effaith Gymedrol. Ystyrir bod yr effaith ffisegol uniongyrchol gyffredinol (absoliwt a chymharol) ar yr Ardal Cymeriad Tirwedd Hanesyddol yn Gymedrol.

Mae Cam 3 yn asesu effeithiau anuniongyrchol y datblygiad arfaethedig. Mae'r effeithiau anuniongyrchol yn effeithio ar ardal ehangach ac ystyrir yr Ardaloedd Cymeriad Tirwedd Hanesyddol o amgylch. Aseswyd pedair ardal ar y cam hwn. Y rhain oedd HLCA 12 Llanfairfechan, HLCA 13 Caeau o gwmpas Gorwel, HLCA 24 Y mynyddoedd nad ydynt yn amgaeëdig hefyd, HLCA 14 Bryn y Neuadd a'r iseldir arfordirol. Nodwyd bod yr effaith anuniongyrchol gyffredinol ar HLCA 14 yn Sylweddol, a'r effaith anuniongyrchol ar HLCA 24 yn Gymedrol, tra bo'r effaith ar HLCA 12 yn Fach. Ni chofnodwyd unrhyw effaith ar gyfer HLCA 13.

Mae Cam 4 yn llunio gwerthusiad o bwysigrwydd cymharol yr HLCA a'r rhannau oddi mewn iddynt sy'n cael eu heffeithio gan y datblygiad arfaethedig. Mae hwn yn ystyried bod gwerth cyffredinol yr holl ardaloedd yn Uchel.

Mae Cam 5 yn llunio asesiad o arwyddocâd cyffredinol yr effaith. Mae effaith y datblygiad a'r gostyngiad yng ngwerth yr HLCA ar y Gofrestr, ynghyd â gwerthoedd cymharol yr ardaloedd, yn rhoi sgôr Gymedrol i'r effaith ar HLCA 12, 14 a 24.

1. Cyflwyniad

1.1.1. Ym mis Ionawr 2024, comisiynwyd Archaeology Wales (AW o hyn ymlaen) i gynnal astudiaeth ASIDOHL2 i asesu effaith y cynllun arfaethedig i gynnwys datblygiad ar dir oddi ar Aber Road, Llanfairfechan yng Nghynllun Datblygu Lleol Newydd Conwy ar Dirwedd Gofrestredig Arllechwedd (Ffigur 1).

1.1.2. Mae canolbwynt y safle wedi'i leoli yn NGR SH 67834 74264, ac wedi'i leoli o fewn Tirwedd Hanesyddol Gofrestredig o Ddiddordeb Eithriadol Arllechwedd (HLW (Gw) 12). Felly gwnaed cais am ASIDOHL2 (Asesiad o Arwyddocâd Effaith Datblygiadau ar Dirwedd Hanesyddol), a chomisiynwyd AW gan B D Land Promotions Ltd i gyflawni'r gwaith.

1.2. Cynllun ASIDOHL

1.2.1. Wrth asesu effaith y datblygiad arfaethedig, nodir y canllawiau yn y 'Canllaw Arfer Da ar Ddefnyddio'r Gofrestr o Dirweddau o Ddiddordeb Hanesyddol yng Nghymru yn y Broses Gynllunio a Datblygu' (Ail Argraffiad Diwygiedig) sy'n cynnwys diwygiadau i'r broses asesu (ASIDOHL2). Mae'r canllaw hwn yn nodi'r broses ar gyfer asesu'r effeithiau, yn seiliedig ar bump cam.

Mae **Cam 1** yn cynnwys casglu gwybodaeth gyd-destunol ac yn darparu'r cyflwyniad i'r adroddiad.

Mae **Cam 2** yn asesu effaith uniongyrchol, ffisegol y datblygiad arfaethedig, mewn termau absoliwt, cymharol ac o ran y dirwedd. O fewn hyn, darperir tablau i fesur yr effeithiau hyn a'u maint.

Mae **Cam 3** yn asesu effaith anuniongyrchol y datblygiad, o ran effeithiau anuniongyrchol, ffisegol a hefyd effeithiau anuniongyrchol, gweledol (nad ydynt yn ffisegol). Eto, darperir tablau i fesur yr effeithiau hyn a'u maint.

Mae **Cam 4** yn werthusiad o bwysigrwydd cymharol yr Ardal o Gymeriad Hanesyddol a effeithir yn uniongyrchol a/neu'n anuniongyrchol gan y

datblygiad arfaethedig. Gwneir hyn mewn perthynas â’r Ardal o Gymeriad Hanesyddol gyfan a’r Ardal o Dirwedd Hanesyddol gyfan ar y Gofrestr, gyda gwerthusiad i ddilyn o bwysigrwydd cymharol yr Ardal o Gymeriad Hanesyddol yn y cyd-destun cenedlaethol.

Mae **Cam 5** yn asesiad o arwyddocâd cyffredinol yr effaith. Mae hyn yn cyfuno â Cham 2 a 4 i lunio asesiad o arwyddocâd effaith y datblygiad arfaethedig ac effaith addasu’r Ardal o Gymeriad Hanesyddol ar yr Ardal o Dirwedd Hanesyddol gyfan ar y Gofrestr. Mae’r cam hwn hefyd yn cynnwys archwiliad o fuddion cadarnhaol neu liniaru a datganiad clo.

2. Cam 1 ASIDOHL

2.1. Y Datblygiad Arfaethedig

2.1.1. Mae'r datblygiad arfaethedig yn cynnwys cynlluniau ar gyfer datblygiad cymysg ar Safle Strategol yn Llanfairfechan, sy'n cael ei gynnig ar gyfer ei gynnwys yng Nghynllun Datblygu Lleol Newydd diwygiedig Conwy. Mae safle'r datblygiad arfaethedig yn cynnwys ardal o 21 hectar.

2.1.2. Mae cynllun datblygu arfaethedig wedi cael ei ddarparu ac mae'n cynnwys darpariaeth o 360 o dai, ysgol a fydd wedi'i leoli ar adran gogledd-ddwyreiniol y safle, llecyn gemau aml-ddefnydd a pharc sglefrio, tair ardal chwarae plant ac ardal rhandir dynodedig.

2.1.3. Bydd yr ardaloedd coetir presennol yn cael eu cadw fel ardaloedd hamdden a pharciau coetir, gyda llwybrau cerdded wedi'u sefydlu trwyddynt. Mae llwybr beicio a llwybr cerdded hefyd wedi'i gynllunio ar draws ardal ogleddol y safle.

2.1.4. Yr Awdurdod Cynllunio Lleol yw Cyngor Conwy.

2.2. Y Safle

2.2.1. Mae'r safle wedi'i leoli ar ochr de-orllewin Llanfairfechan, 10km i'r gogledd-ddwyrain o Fangor. Mae'r safle wedi'i leoli ar ochr ddeheuol y gwastatir arfordirol isel ac ar y ffin ag Aber Road i'r gogledd a Ffordd Caeffynnon i'r gogledd-ddwyrain. I'r gorllewin a'r de mae caeau amgaeedig, gydag ystâd ddiwydiannol fychan ar yr ochr ddwyreiniol (Ffigur 1).

2.2.2. Ar hyn o bryd mae'r safle o dan dir pori ac yn cynnwys pum cae amgaeedig gyda lleiniau o goetir ar hyd yr ochr ddwyreiniol gydag ardal arall o goetir ar yr ochr ddeheuol. Mae wedi'i leoli ar lethr, sy'n llithro i lawr am oddeutu 50m aOD yn y de-ddwyrain i 30m aOD yn y gogledd-orllewin.

2.2.3. Mae'r ddaeareg creigwely o dan y safle wedi'u ffurfio o Is-grŵp Nant Ffrancon, sef lleidfaen waddol wedi'i ffurfio yn y cyfnod Ordofigaidd. Mae hyn wedi'i

orchuddio gan ddyddodion daearegol arwynebol, gyda dyddodion afonol rhewglai o dywod a graean yng nghornel gogledd-ddwyreiniol y safle. Mae gweddill y safle wedi'i orchuddio gan glog-glai Defensaidd. Ffurfiwyd y dyddodion arwynebol hyn yng nghyfnod y Cwaternaidd (BGS 2025).

2.3. Y Cyd-Destun o Ran Polisi Cynllunio

2.3.1. Mae Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023 wedi dod i rym yn ddiweddar (Tachwedd 2024) sy'n darparu deddfwriaeth ar gyfer diogeliad a rheolaeth effeithiol amgylchedd hanesyddol Cymru. Nid yw'r Deddfau a oedd yn darparu fframwaith deddfwriaethol ar gyfer rheoli a diogelu amgylchedd hanesyddol Cymru - yn bennaf Deddf Henebion ac Ardaloedd Archeolegol 1979 a Deddf Cynllunio (Adeiladau Rhestredig ac Ardaloedd Cadwraeth) 1990 - bellach yn gymwys yng Nghymru.

2.3.2. Mae Polisi Cynllunio Cenedlaethol yn ymwneud â thrin gweddillion archeolegol, Adeiladau Rhestredig, Ardaloedd Cadwraeth, a'r amgylchedd adeiledig hanesyddol ehangach yng Nghymru, wedi'i nodi ym Mhennod 6 Polisi Cynllunio Cymru, Rhifyn 12 (Chwefror 2024). Mae Pennod 6 y Polisi Cynllunio yn amlinellu'r polisi yn ymwneud â Lleoedd Nodedig a Naturiol sy'n cynnwys yr Amgylchedd Hanesyddol.

2.3.3. Mae Cynllun Datblygu Lleol Conwy 2007 - 2022 (CDLl) yn cynnwys nifer o Bolisïau Strategol sy'n ymwneud â datblygiad ac asedau hanesyddol. Mae'r CDLl yn pwysleisio fod Cyngor Conwy wedi ymrwymo i ddiogelu a lle bo'n briodol, gwella ei asedau treftadaeth.

2.3.4. Mae Polisi Strategol CTH/2 Datblygiad yn Effeithio ar Asedau Treftadaeth, yn nodi y dylai datblygiad sy'n effeithio asedau o'r fath a/neu leoliadau'r asedau hyn:

"gadw, neu lle bynnag bosibl gwella'r ased hwnnw."

2.3.5. Mae hyn yn cynnwys:

- Ardaloedd Cadwraeth
- Safle Treftadaeth y Byd Conwy
- Tirluniau, Parciau a Gerddi Hanesyddol
- Adeiladau Rhestredig
- Henebion Rhestredig
- Safleoedd o Bwysigrwydd Archeolegol

2.3.6. Fodd bynnag, dylid nodi gan fod y CDLl yn cael ei adolygu ar hyn o bryd ar gyfer Cynllun Datblygu Lleol Newydd Conwy, mae'n bosibl y gall y polisïau hyn fod yn destun newidiadau.

2.4. Cyfyngiadau

2.4.1. Cyflawnwyd yr astudiaeth ASIDOHL2 gan Siân Thomas, Swyddog Prosiect yn Archaeology Wales, gan ddefnyddio'r canllawiau a methodoleg a nodwyd yn y Canllaw Arfer Da ar Ddefnyddio'r Gofrestr o Dirweddau o Ddiddordeb Hanesyddol yng Nghymru yn y Broses Gynllunio a Datblygu, Ailargraffiad Ddiwygiedig (Cadw a CCW 20017).

2.4.2. Roedd mynediad agored ar gael i fwyafrif y lleoliadau a golygfannau perthnasol o fewn yr HLCA a effeithir, ac fe gynhaliwyd ymweliadau yn Ionawr 2025. Roedd amseriad yr ymweliadau yn golygu fod lefelau llystyfiant yn eithaf isel ac roedd gwelededd da yn ystod yr ymweliadau.

2.4.3. Disgrifir y Dirwedd Hanesyddol yn y Gofrestr o Dirweddau o Ddiddordeb Hanesyddol yng Nghymru, a gyhoeddwyd gan Cadw, CCW ac ICOMOS UK ym 1998, ac mae'r HLCA perthnasol wedi bod yn destun ymarfer nodweddion manwl, a ddisgrifir yn fanwl gan Ymddiriedolaeth Archeolegol Gwynedd.

2.4.4. Felly mae lefelau hyder ar gyfer yr ASIDOHL hwn yn uchel mewn nifer o agweddau.

3. Cam 2 ASIDOHL – Asesiad o Effaith Uniongyrchol, Ffisegol y Datblygiad

3.1. Cyflwyniad

3.1.1. Mae'r adran hon yn cynnwys disgrifiad a meintoliad o effeithiau uniongyrchol, ffisegol y datblygiad arfaethedig ar yr Ardal(oedd) o Gymeriad Hanesyddol.

3.1.2. Ystyrir y disgrifiad a'r meintoliad mewn tair ffordd:

- mewn termau absoliwt, h.y. cyfran arwynebedd yr HLCA a effeithir.
- mewn termau cymharol, h.y. cyfran pob nodwedd tirwedd hanesyddol allweddol (fel y nodir yn yr Adroddiad Nodweddion Tirwedd Hanesyddol) a fydd wedi'u colli neu eu tynnu'n barhaol gan y datblygiad arfaethedig.
- mewn termau tirwedd, cyfraniad mae'r elfennau o nodweddion tirwedd hanesyddol allweddol yr effeithir arnynt, yn ei wneud i werth yr Ardal o Gymeriad Hanesyddol ar y cyfan.

3.1.3. Ymhob achos, mae effeithiau ffisegol yn derbyn sgôr, a defnyddir y sgoriau terfynol ar gyfer yr effeithiau ar yr Ardal o Gymeriad Hanesyddol unigol er mwyn llunio mynegiant meintiol o faint yr effaith uniongyrchol ar raddfa 24 pwynt. Ar gyfer pob HLCA, cyflwynir y rhain fel tabl; caiff pob tabl ei gefnogi gan ddatganiadau cymwys a gwybodaeth gefndir.

3.2. Asesiad o Effaith

3.2.1. Mae'r safle datblygu arfaethedig wedi'i leoli o fewn y. Mae'r safle o fewn HLCA 14 - Bryn y Neuadd a gwastatir arfordirol isel (PRN 15816).

Ardal Cymeriad Tirwedd Hanesyddol 14 - Bryn y Neuadd a Gwastatir Arfordirol Isel

3.2.2. Mae'r HLCA wedi'i ffurfio'n bennaf o ystâd Plas Bryn y Neuadd, a adeiladwyd yn y 17eg ganrif gan y teulu Roberts. Cafodd ei brynu gan y peiriannydd

tecstilau John Platt ym 1857. Adeiladodd Platt dŷ newydd, fferm fodel a nifer o adeiladau ystâd, yn ogystal â gorsaf rheilffordd o fewn yr ystâd. Hefyd fe gyflogodd Platt y dylunydd gerddi Edward Milner, a oedd wedi hyfforddi o dan Joseph Paxton, i gynllunio a thirlunio'r parc a'r ardd Eidalaidd ffurfiol.

3.2.3. Mae mwyafrif yr ardal a nodir fel parcdir yn Barc a Gerddi Hanesyddol Cofrestredig (PGW(Gd)3(CON)). Mae disgrifiad o Fryn y Neuadd yn nodi ei fod yn:

enghraifft ragorol a chyffredin iawn o arddull gardd ffurfiol Milner, wedi'i gysylltu â pharcdir gyda chromlinau sy'n llifo, llwyni a choed aeddfed. Mae mwyafrif o'r cynllun wedi ei gynnal a gellir ei werthfawrogi... (Cadw 2022)

3.2.4. Parhaodd yr ystâd o dan berchnogaeth Platt hyd at ddiwedd y 19eg ganrif. Yna cafodd ei werthu i Ysbyty St Andrew Northampton, gyda'r tŷ yn cael ei drosi i loches. Gwnaeth yr ysbyty nifer o addasiadau i'r ystâd ers 1890au, gyda'r tŷ'n cael ei ddymchwel. Fodd bynnag, mae nifer o adeiladau o'r fferm fodel ar ochr ddwyreiniol yr ystâd wedi goroesi. Mae'r rhain yn cynnwys Tŷ Fferm Bryn y Neuadd, gan gynnwys hufenfa gysylltiol sy'n Adeilad Rhestredig Gradd II* (LB 3518); Adeiladau yn Fferm Bryn y Neuadd, sy'n Adeilad Rhestredig Gradd II (LB 3519) a Sied Wair, sydd hefyd yn Adeilad Rhestredig Gradd II (LB 3520) (Cadw 1992a).

3.2.5. Mae'r HLCA wedi'i rannu gan briffordd, Ffordd Aber a Phenmaenmawr, gyda'r adran ogleddol wedi'i ddominyddu gan ystâd Bryn y Neuadd (Ffigur 2 a 3). Mae'r safle wedi'i leoli o fewn adran ddeheuol yr HLCA, sydd wedi'i briodweddu gan borfeydd. Mae'r rhan ddeheuol wedi cadw ei ymddangosiad rheoledig, megis coedlannau wedi'u ffensio o fewn caeau, sydd wedi helpu i gadw'r teimlad o ystâd Fictoraidd a'i barcdir. Mae ffiniau caeau o fewn yr adran hon o'r HLCA wedi'u ffurfio'n bennaf o gerrig a gloddiwyd yn lleol neu ffensys llechi unionsyth porffor, sy'n debygol o fod wedi'u cloddio yn chwarel Penrhyn

10km i'r de-orllewin. Mae rheiliau haearn addurniadol hefyd yn ffurfio nodwedd yr ardal hon (GAT, Nodweddion Tirwedd Hanesyddol Creuddyn ac Arllechwedd).

3.3. A - Mewn Termau Absoliwt

3.3.1. Mae'r ardal ddatblygu arfaethedig (ffin llinell goch) yn cynnwys 7.5% o HLCA 14, sy'n cynnwys cyfanswm arwynebedd o 187 hectar.

3.3.2. Mae'r cynlluniau arfaethedig ar gyfer y safle yn cynnwys adeiladu datblygiad cymysg, a fydd yn gorchuddio cyfanswm arwynebedd o 10.1 hectar o fewn y ffin llinell goch. Bydd y ddwy lain o goetir o fewn rhannau gogledd-ddwyreiniol a deheuol y safle arfaethedig yn cael eu cadw o fewn y cynigion presennol.

3.3.3. Amcangyfrifir y bydd 5.4% o'r HLCA 14 yn cael ei effeithio'n uniongyrchol gan y datblygiad arfaethedig.

Tabl 1. A - Asesiad o Effeithiau Uniongyrchol, Ffisegol ar yr Ardal o Gymeriad Hanesyddol 14

Effaith Absoliwt (colli ardal)	Maint a Sgôr
c. 10.1ha, 5.4%	Ychydig - 2

3.4. B – Mewn Termau Cymharol

3.4.1. Mae prif nodweddion yr HLCA yn cynnwys parcdir, sydd heddiw'n ffurfio Parc a Gerddi Hanesyddol Cofrestredig Bryn y Neuadd (PGW(Gd)3(CON)). Mae'r mapio hanesyddol yn awgrymu fod y parc yn fwy unwaith, gan gynnwys tir i'r gogledd-ddwyrain ar hyd yr arfordir yn ogystal â'r de-ddwyrain, gan gynnwys ardal o'r safle datblygu arfaethedig (Ffigur 4). Mae'r nodweddion sydd ar ôl o'r parcdir yn cynnwys coedlannau, sydd yn amlwg ar draws yr HLCA, yn ogystal â ffensys llechi a rheiliau haearn addurniadol.

3.4.2. NI fydd y safle datblygu arfaethedig yn effeithio ar unrhyw asedau Categori A hysbys o fewn yr HLCA.

3.4.3. Mae asedau Categori B o fewn ffin y safle arfaethedig. Y cyntaf yw parc Bryn y Neuadd. Er bod y safle datblygu arfaethedig wedi'i leoli o'r de o ffin y Parc a Gerddi Hanesyddol Cofrestredig, fel y nodir uchod, mae'r mapio hanesyddol yn awgrymu bod y parcdir yn llawer mwy eang ar un adeg, ac yn cynnwys ardal y safle. Mae'r safle datblygu arfaethedig yn cadw ei ymdeimlad o barcdir, gyda dwy goeden sefydledig o fewn y safle a dwy lain coetir o amgylch yr ochrau. Bydd y coetir yn cael eu cadw o dan y cynlluniau presennol.

3.4.4. Yr ail ased Categori B yw PRN 9372 'Gweddillion ym Mharc Llwynysgalaig', sef gweddillion anheddiad amgaeedig mawr (Ffigur 3). Mae'r gweddillion yn cynnwys strwythurau crwn ac unionlin yn ogystal ag ardaloedd unionlin wedi'u hamgáu a chylch meini, sydd wedi cael ei ddefnyddio'n flaenorol fel postyn giât. Nid yw dyddiad yr anheddiad yn hysbys ar hyn o bryd, ond yn ystod yr ymweliad safle ar gyfer yr adroddiad hwn, nodwyd rhan uwch o'r hyn a ymddangoswyd i fod yn felin haidd. Mae'r melinau hyn yn nodweddiadol o'r Canoloesoedd ac Oes yr Haearn gan barhau i gael eu defnyddio yng Nghyfnod y Rhufeiniaid. Mae strwythur unionlin wedi'i ddangos o fewn yr ardal hon o'r safle ar y taflenni map hanesyddol. Ni ddangosir hyn ar y map degwm ac yn debygol o fod yn weddillion strwythur o'r 19eg neu 20fed ganrif. Mae'r ased wedi'i leoli o fewn llain o goetir yn ochr ddeheuol y safle, gyda'r coetir yn cael eu cadw o dan y cynigion presennol. Mae cadw'r coetir yn golygu na fydd yr ased yn cael ei ddifrodi gan y datblygiad ar y safle.

3.4.5. Mae'r ased Categori B olaf yn farciau crastir unionlin (NPRN 405337), sy'n amlwg yn adran ddeheuol y safle datblygu arfaethedig. Mae'r marciau crastir yn ymddangos yn bennaf o'r gorllewin i'r dwyrain ac yn debygol o gynrychioli gweddillion ffordd Rufeinig wedi'u claddu (Ffigur 3). Mae'r gweddillion yn amlwg fel gwrthglawdd isel.

3.4.6. Mae dau ased Categori C o bwysigrwydd lleol o fewn ffin y safle. Mae'r safle wedi'i leoli o fewn adran ddeheuol yr HLCA, ac un nodwedd allweddol yr ardal

hon yw'r ffiniau caeau sydd wedi'u creu yn bennaf o gerrig a gloddiwyd yn lleol neu ffensys llechi unionsyth porffor. Mae rhannau o'r ffens llechi unionsyth yn amlwg ar hyd ochr ogleddol y safle, gyda goroesiad rhagorol ar ochr de-orllewin y ffin (Plât 1). Mae'r ffens llechi mewn cyflwr gwael ar hyd gweddill y ffin ogleddol, gyda rhannau bach iawn yn parhau i sefyll. Mae ychydig iawn o ffens llechi wedi goroesi o amgylch ochr ogleddol y llain fwyaf deheuol y coetir o fewn y safle.

3.4.7. Mae rheiliau haearn addurniadol hefyd yn ffurfio nodwedd allweddol o'r ardal hon. Mae ffin orllewinol y safle datblygu arfaethedig wedi'i ffurfio o wal gerrig isel, gyda rheiliau haearn wedi'u gosod i mewn (Plât 1).

3.4.8. Nid yw'r cynllun datblygu presennol ar gyfer y safle yn dangos unrhyw addasiadau i'r ffin orllewinol a rhan orllewinol y ffin ogleddol. Felly, tybir y bydd y rhain yn aros yn eu cyflwr presennol. Os felly, bydd hyn yn galluogi cadw rheiliau haearn addurniadol a'r rhan sydd wedi ei gynnal orau o'r ffens llechi. Awgrymir ychwanegu mwy o goed ar hyd rhan ganolog y ffin ogleddol, a fyddai'n tarfu ar y ffens llechi sydd wedi goroesi o fewn yr ardal hon.

Tabl 2. B - Effeithiau Tirwedd a Chymharol (Colli Elfennau neu Nodweddion Hysbys) a Sgoriau

Elfen / % Colled	Categori	Maint	Gwerth y dirwedd	Effaith ar Werth y Dirwedd
Parc Bryn y Neuadd (yn seiliedig ar y ffin wreiddiol o fewn y mapio hanesyddol) - 15ha, 16.85%	B - 3	Cymedrol - 3	Sylweddol - 4 (Elfen prif nodweddion yr HLCA)	Wedi'i ostwng yn gymedrol - 3
PRN 9372, Gweddillion ym Mharc Llwynysgalaig - 1.4ha, llai na 1%	B - 3	Ychydig iawn - 1	Isel - 2 (Nid yw'n elfen nodweddiadol yr HLCA)	Wedi'i ostwng ychydig - 1
Marc crastir unionlin, ffordd Rufeinig o bosibl (NPRN 405337) - 395m, 85%	B - 3	Sylweddol iawn - 6	Isel - 2 (Nid yw'n elfen nodweddiadol yr HLCA)	Wedi'i ostwng ychydig - 1
Ffiniau caeau llechi unionsyth wedi goroesi - llai na 5%	C - 2	Ychydig - 2	Uchel – 5 (Elfen nodweddiadol unigryw o'r HLCA)	Wedi'i ostwng ychydig - 1
Rheiliau haearn addurniadol – dim colled	C - 2	Ychydig iawn - 1	Uchel – 5 (Elfen nodweddiadol unigryw o'r HLCA)	Wedi'i ostwng ychydig - 1

Cyfanswm Sgôr *(3+3+4+3) + (3+1+2+1) + (3+6+2+1) + (2+2+5+1) + (2+1+5+1) / 5 = 10.2*

Tabl 3. Maint Cyffredinol yr Effeithiau Uniongyrchol Ffisegol ar Ardal o Gymeriad Hanesyddol 14 Bryn y Neuadd a gwastatir arfordirol isel

Sgôr	Graddfa
10.2 + 2 = 12 (wedi'i dalgrynnu i'r rhif cyfan agosaf)	Cymedrol

4. Cam 3 ASIDOHL – Asesiad o Effaith Anuniongyrchol y Datblygiad

4.1. Cyflwyniad

4.1.1. Mae'r adran hon yn cynnwys disgrifiad a meintoliad o effeithiau anuniongyrchol y datblygiad ar yr Ardal(oedd) o Gymeriad Hanesyddol a effeithir.

4.1.2. Bydd ardal wedi'i ddiffinio'n glir yn cael ei effeithio'n uniongyrchol neu'n ffisegol gan y datblygiad, ond gall ardal llawer mwy gael ei effeithio'n anuniongyrchol yn sgil torri cynefinoedd neu newidiadau i leoliadau nodweddion yn y dirwedd. Mae newidiadau i olygfeydd o nodwedd tirwedd hefyd yn cael effeithiau pwysig posibl. Mae'r cam hwn wedi'i rannu i ddau gategori: mae'r cyntaf (A) yn asesu'r effeithiau anuniongyrchol, ffisegol, ac mae'r ail (B) yn asesu'r effeithiau anuniongyrchol, gweledol (nad ydynt yn ffisegol).

A – effeithiau anuniongyrchol, ffisegol

4.1.3. Y prif fathau o effeithiau anuniongyrchol, ffisegol a restrir yn y Canllaw Arfer Da yw:

I. Mwy o risg o fod yn agored i'r tywydd, erydiad, aflonyddiad, dirywiad, adfeiliad neu unrhyw newid ffisegol niweidiol arall i elfennau, yn ystod neu o ganlyniad i ddatblygiad.

II. Mewn perthynas ag (i), y tebygolrwydd y bydd angen mwy o adnoddau rheoli i gynnal elfennau, er enghraifft, yn sgil newid mewn cynefinoedd, lefelau dŵr, mwy o erydiad, darparu mynediad newydd ac ati, yn ystod neu o ganlyniad i ddatblygiad.

III. Torri, darnio, datgymalu neu addasu'r cysylltiadau swyddogaethol rhwng elfennau cysylltiedig, er enghraifft, mae cyfundrefn caeau yn cael ei 'thorri' oddi wrth ei fferm berthynol gan ddatblygiad sydd yn y canol rhyngddynt.

IV. Rhwystro neu ddod ag arferion defnydd tir hanesyddol i ben, er

enghraifft, daw'n anos neu'n amhosibl rheoli ardal mewn modd traddodiadol o ganlyniad i ddatblygiad.

V. Rhwystro mynediad sy'n arwain at lai o gyfleoedd i hybu addysg, dealltwriaeth neu i fwynhau amwynder yr elfennau, yn ystod neu o ganlyniad i ddatblygiad

B – effeithiau anuniongyrchol, (nad ydynt yn rhai ffisegol) gweledol

4.1.4. Y prif fathau o effeithiau anuniongyrchol, (nad ydynt yn rhai ffisegol) gweledol a restrir yn y Canllaw Arfer Da yw:

I. Yr effaith weledol ar elfennau lle y gellir gweld datblygiad (wedi'i ystyried hyd at ei uchder llawn). Gall yr effeithiau fod ar 'olygfeydd tuag at' neu 'olygfeydd oddi wrth' yr elfennau hyn, a dylid eu hasesu gan gyfeirio'n benodol at safbwyntiau hanesyddol allweddol a lleoliadau hanfodol. Dylid ystyried y rhain mewn perthynas â chymeriad a gweithrediad gwreiddiol y safle yn ogystal â'r mannau manteisiol a'r profiad gweledol y gallai ymwelydd ei gael heddiw.

II. Yr effaith ar y cysylltiadau gweledol rhwng elfennau cysylltiedig yn sgil achludiad, amhariad, ac ati.

III. I'r gwrthwyneb, creu cysylltiadau gweledol amhriodol rhwng elfennau nas bwriadwyd i fod yn rhyng-weledol yn wreiddiol.

IV. Effaith weledol y datblygiad ei hun yng nghyd-destun nodweddion hanesyddol presennol yr ardal gan ystyried ei:

a. ffurf — graddfa, nifer, dwysedd, màs, dosbarthiad ac ati.

b. ymddangosiad — maint, siâp, lliw, deunydd ac ati ei nodweddion cyfansoddol

4.2. Asesiad o Effaith

4.2.1. Mae Tirwedd Hanesyddol Gofrestredig Arllechwedd yn cynnwys 17 HLCA (Ffigur 5), gyda 4 ohonynt wedi'u lleoli o fewn 1km o'r safle datblygu arfaethedig (Ffigur 3) a gall o bosibl gael eu heffeithio yn ffisegol, neu effaith nad yw'n ffisegol: HLCA 12 Llanfairfechan (PRN 15874); HLCA 13 Clytwaith o amgylch Gorwel (PRN 15815); HLCA 14 Bryn y Neuadd a gwastatir arfordir isel

(PRN 15816); HLCA 24 Mynyddoedd agored (PRN 15810).

Ardal Cymeriad Tirwedd Hanesyddol 12 - Llanfairfechan

4.2.2. Mae HLCA 12 Llanfairfechan wedi'i leoli i'r dwyrain o HLCA 14 (Ffigurau 3 a 5) gyda'r nodwedd o fod yn dref cyrchfan cynlluniedig. Cafodd ardal Llanfairfechan ei brynu gan y teulu Platt, ynghyd a'r cyfreithiwr Richard Lock ym 1856. Ar ôl ei brynu, fe aethant ati i ailddatblygu'r ardal i dreflun ystâd gynlluniedig.

4.2.3. Fel rhan o'r ailddatblygiad hwn, fe wnaethant adeiladu nifer o adeiladau siopau wedi'u dylanwadu gan Gelf a Chrefft, ac anheddau mawr ar hyd Penmaenmawr Road, sy'n arwain at yr arfordir. Ar hyd yr arfordir adeiladwyd promenâd, gyda rhes o dai llety a chaffi ar y traeth. Mae hyn yn cynnwys Adeilad Rhestredig Gradd II Y Tyrrau (LB 3525), a adeiladwyd tua 1870 (Ffigur 3). Mae gan y tŷ gynllun anghymesur gyda thŵr cornel â tho llechi porffor-llwyd, er bod hyn wedi'i fandio â llechi gwyrdd ar y tŵr (Cadw 1992b).

4.2.4. Mae canol yr anheddau wedi'i leoli ym Mhentre Uchaf, a oedd yn ffurfio cnewyllyn y dref gynlluniedig. Yma mae nifer o adeiladau o'r 19eg ganrif gynnar wedi goroesi, a oedd yn cynnwys adeiladau amaethyddol a chrefft graddfa fach (Ffigur 3). Mae'r rhain yn cynnwys Siopau B&H Rhestredig Graddfa II, siop a thŷ Fictoraidd (LB 5845), a'r Siop Pysgod a Sglodion Gwreiddiol, a adeiladwyd oddeutu 1850 (LB 3570). Adeiladwyd tai cymdeithasol ar ochr de-orllewinol Pentre Uchaf yn yr 20fed ganrif.

4.2.5. Dyluniodd y pensaer Celf a Chrefft, Herbert Luck North, ddatblygiad cylch ar ochr ogleddol Pentre Uchaf yn ystod y cyfnod hwn, gyda thai wedi'u hadeiladu yn ei arddull gwyngalch unigryw a llechi o chwarel Tal y Fan ar gyfer y toeau (GAT, Nodweddion Tirwedd Hanesyddol Creuddyn ac Arllechwedd). Mae'r tai Celf a Chrefft hyn oll yn Adeiladau Rhestredig Gradd II (e.e. LB 3547 a LB 3550).

4.2.6. Mae'r HLCA yn ffinio'r ardal ddatblygu arfaethedig ar hyd yr ochr ogledd-

ddwyreiniol lle mae'n ffinio â HLCA 14, ond ni fydd effeithiau anuniongyrchol, ffisegol ar yr HLCA hon.

4.2.7. Mae'r effeithiau anuniongyrchol, nad ydynt yn ffisegol (gweledol) canlynol wedi'u nodi mewn perthynas â'r manylion a roddir yn 4.1.4 uchod:

B (i): Mae'r prif olygfeydd o HLCA Llanfairfechan yn gyfyngedig iawn yn sgil topograffi a natur drefol yr HLCA. Yr effaith weledol ar y HLCA fydd golygfeydd i'r gorllewin, gyda'r ardal ddatblygu yn rhannol weledol o Aber Road wrth ddod allan o Lanfairfechan (Plât 3), ac o Eglwys y Santes Fair a Christ (LB 3512), sydd wedi'i leoli ar ochr orllewinol y dref. Yn sgil topograffi'r safle datblygu a'r ffaith ei fod wedi'i sgrinio'n bennaf gan goed aeddfed o amgylch ei berimedr, mae'r golygfeydd ar draws o'r pwyntiau hyn yn gyfyngedig.

B (ii): Ni fydd effaith at gysylltiadau gweledol rhwng elfennau cysylltiedig yn yr HLCA.

B (ii): Nid yw'r datblygiad yn agor golygfeydd newydd neu gysylltiadau gweledol.

B (iv): Ni fydd y datblygiad arfaethedig yn effeithio ar gymeriad hanesyddol gweledol yr HLCA.

Tabl 4. Asesiad o Effeithiau Anuniongyrchol (Nad ydynt yn rhai ffisegol) Gweledol ar Ardal o Gymeriad Hanesyddol 12 Llanfairfechan

Effeithiau	Categori a Sgôr	Maint a Sgôr
B (i) Effaith weledol ar elfennau HLCA	C - 2	Ychydig iawn - 1

Sgôr Cyfartalog (2+1) / 1 = 3

4.2.8. I greu rhif ar y raddfa 28 pwynt - (3 x 28) / 20 = 4 (wedi'i dalgrynnu)

Tabl 5. Maint Cyffredinol yr Effeithiau Anuniongyrchol ar Ardal o Gymeriad Hanesyddol 12 Llanfairfechan

Sgôr	Graddfa
4	Ychydig

Ardal o Gymeriad Tirwedd Hanesyddol 13 - Clytwaith o amgylch Gorwel

4.2.9. Mae'r HLCA wedi'i leoli ar fryn i'r dwyrain o Lanfairfechan (HLCA 12) ac yn rhedeg ar hyn ochr ddeheuol HLCA 12 a HLCA 14 (Ffigurau 3 a 5). Mae'n nodweddiadol fel ardal o batrymau caeau afreolaidd, sy'n debygol i fod â gwreiddiau cynhanesyddol.

4.2.10. Mae nifer fechan o ffermydd mawr o'r 18fed a'r 19eg ganrif wedi cael eu hadeiladu ar draws yr ardal, sy'n cynnwys Tyddyn-drain (PRN 77353) a fferm Erw-gron (PRN 77346). Ychydig iawn o uno sydd wedi digwydd o'r systemau caeau cynharach i greu caeau mwy, sy'n gyffredin o amaethyddiaeth ôl-ganoloesol, ar y ffermydd hyn, gydag ychydig iawn o gaeau mwy yn amlwg yn ochr orllewinol yr HLCA.

4.2.11. Hefyd mae nifer fechan o adeiladau o'r 20fed ganrif o fewn yr HLCA a ddyluniwyd gan Herbert Luck North (GAT, Cymeriad Tirwedd Hanesyddol Creuddyn ac Arllechwedd) er enghraifft, The Lodge (Ffigur 3). Mae'n Adeilad Rhestredig Gradd II (LB 3557), wedi'u ffurfio o strwythur octagon unllawr gyda tho ar oleddf serth. Mae simnai ar ffurf croes wedi'i leoli yng nghanol y to (Cadw 1992c).

4.2.12. Ni fydd effeithiau anuniongyrchol ffisegol ar yr HLCA.

4.2.13. Mae'r effeithiau anuniongyrchol, nad ydynt yn ffisegol (gweledol) canlynol wedi'u nodi mewn perthynas â'r manylion a roddir yn 4.1.4 uchod:

B (i): Mae'r prif olygfeydd o'r HLCA Clytwaith o amgylch Gorwel ar hyd y dyffryn i'r gogledd. Mae'r golygfeydd yn gyfyngedig iawn yn sgil natur ddofn dyffryn yr afon, ac nid yw mwyafrif Llanfairfechan ei hun yn weledol o'r HLCA. Nid yw'r safle datblygu yn weledol o'r HLCA.

B (ii): Ni fydd effaith at gysylltiadau gweledol rhwng elfennau cysylltiedig yn yr HLCA.

B (ii): Nid yw'r datblygiad yn agor golygfeydd newydd neu gysylltiadau gweledol.

B (iv): Ni fydd y datblygiad arfaethedig yn effeithio ar gymeriad hanesyddol gweledol yr HLCA.

Ardal o Gymeriad Tirwedd Hanesyddol 14 - Bryn y Neuadd a Gwastatir Arfordirol Isel

4.2.14. Mae'r safle datblygu arfaethedig wedi'i leoli o fewn yr HLCA hon, ac mae prif nodwedd yr ardal hon wedi'i ddisgrifio uchod yn Adran 3.2.

4.2.15. Ni fydd effeithiau anuniongyrchol ffisegol ar yr HLCA.

4.2.16. Mae'r effeithiau anuniongyrchol, nad ydynt yn ffisegol (gweledol) canlynol wedi'u nodi mewn perthynas â'r manylion a roddir yn 4.1.4 uchod:

B (i): Nid yw'r HLCA wedi'i ddiffinio gan unrhyw olygfan penodol gyda natur gwastad y dirwedd yn gwneud unrhyw olygfannau i'r pellter yn anodd. Mae'r lleiniau aeddfed o goetir a choedlannau bach yn cyfyngu ar unrhyw olygfeydd lefel isel. Mae golygfeydd ar draws y safle datblygu arfaethedig o Aber Road, yn arbennig yn y rhannau dwyreiniol a chanolog o'r HLCA lle mae gorchudd coed ar hyd ffin y safle yn is.

B (ii): Ni fydd effaith at gysylltiadau gweledol rhwng elfennau cysylltiedig yn yr HLCA.

B (ii): Nid yw'r datblygiad yn agor golygfeydd newydd neu gysylltiadau gweledol.

4.2.17. B (iv): Bydd ymddangosiad gweledol y datblygiad arfaethedig yn wahanol i'r cymeriad hanesyddol presennol, sydd ar hyn o bryd yn glytwaith amaethyddol gyda pharcdir Fictoraidd rheoledig. Mae'r cynllun datblygu presennol yn cynnwys darpariaeth ar gyfer tai preswyl, ysgol a gofodau hamdden. Er mai dim ond 5.4% o'r HLCA y bydd y datblygiad yn ei gynnwys, yn weledol bydd yn wahanol.

Tabl 6. Asesiad o Effeithiau Uniongyrchol (nad ydynt yn ffisegol), Gweledol ar Ardal o Gymeriad Hanesyddol 14 Bryn y Neuadd a gwastatir arfordirol isel

Effeithiau	Categori a Sgôr	Maint a Sgôr
B (i) Effaith weledol ar elfennau HLCA	C - 2	Ychydig - 2
B (iv) Effaith weledol y datblygiad ei hun	C - 2	Cymedrol - 3

Sgôr Cyfartalog (4+2) + (2+3) / 2 = 5.5

4.2.18. I greu rhif ar y raddfa 28 pwynt - (5.5 x 28) / 20 = 8 (wedi'i dalgrynnu)

Tabl 7. Maint Cyffredinol yr Effeithiau Anuniongyrchol ar Ardal o Gymeriad Hanesyddol 14 Bryn y Neuadd a gwastatir arfordirol isel

Sgôr	Graddfa
8	Ychydig

Ardal o Gymeriad Tirwedd Hanesyddol 24 - Mynyddoedd Agored

4.2.19. Mae'r HLCA wedi'i leoli i'r de-ddwyrain o HLCA 12, 13 a 14 ac yn uno o ardaloedd o gymeriad mwyaf o fewn Tirwedd Gofrestredig Arllechwedd, yn cynnwys ardal o 2550 hectar (Ffigur 5). Mae'n nodweddiadol fel cefnen ucheldir sy'n ymestyn o Fynydd Conwy yn y gogledd-ddwyrain i Fwlch y Ddeufaen i'r de-orllewin.

4.2.20. Mae gan yr ardal nifer o safleoedd archeolegol wedi'u cofnodi, gan gynnwys Heneb Gofrestredig Cylch Cerrig Penmaenmawr (CN024). Mae'r heneb yn cynnwys pedwar cylch cerrig, saith carnedd neu garneddau posibl a chylch caeedig (Cadw 2025). Mae 25 o Henebion Cofrestredig eraill o fewn yr HLCA, gyda phob un heb law dau yn gynhanesyddol. Yn bennaf cylchoedd cerrig a charneddau yw'r rhain, er bod tri o gylchoedd cutiau a dau anheddiad cylch cwt, a all fod o'r Oes Efydd neu Oes yr Haearn. Mae tair bryngaer o Oes yr Haearn yn hysbys o fewn yr HLCA, sy'n cynnwys Castell Caer Lleion (CN012) ar ochr gogledd dwyreiniol y gefnen (GAT, Nodwedd Tirwedd Hanesyddol

Creuddyn ac Arllechwedd).

4.2.21. Credir bod o leiaf pedwar llwybr o'r Oes Efydd yn mynd ar hyd y gefnen, a oedd yn cysylltu'r dyffrynnoedd sydd wedi'u lleoli o amgylch ochr yr ucheldir. Cafodd un o'r llwybrau hyn ei ailddefnyddio fel ffordd Rufeinig (CN402), a oedd yn cysylltu'r Gaer yng Nghaerhun gyda'r un yng Nghaernarfon (Cadw 2012).

4.2.22. Roedd yr ucheldir hefyd yn destun defnydd canoloesol a modern, gyda thystiolaeth o ddefnydd tymhorol o'r ucheldir ar gyfer pori. Mae adfail canoloesol yn hysbys o fewn ardal dde-orllewin yr HLCA, llai na 1km i'r de o'r safle datblygu arfaethedig. Mae gweddillion Cae'r Haidd yn cynnwys grŵp o dri thŷ llwyfan a grŵp o dri llwyfan gyferbyn, oll wedi'u torri i mewn i'r bryn (PRN 372). Mae'r anheddiad ddiffaith, sydd â golygfeydd ar draws y Fenai a thros Ddwyrain Ynys Môn, yn ffurfio rhan bwysig o'r dirwedd ganoloesol.

4.2.23. Mae echdynnu mawn a chloddio diorit, maen melin a llechi ar raddfa fach, hefyd wedi digwydd yn y cyfnodau ôl-ganoloesol a modern (GAT, Nodwedd Tirwedd Hanesyddol Creuddyn ac Arllechwedd).

4.2.24. Ni fydd effeithiau anuniongyrchol ffisegol ar yr HLCA.

4.2.25. Mae'r effeithiau anuniongyrchol, nad ydynt yn ffisegol (gweledol) canlynol wedi'u nodi mewn perthynas â'r manylion a roddir yn 4.1.4 uchod:

B (i): Mae HLCA 24 yn cynnwys ardal eang, gydag ochr y de-orllewin yn unig yn agos at y safle datblygu arfaethedig. O'r pwynt uchaf o fewn ardal HLCA 24 mae dwy brif olygfa. Mae'r gyfres gyntaf o olygfeydd i'r de a'r dwyrain, ar draws yr HLCA ac i Barc Cenedlaethol Eryri. Mae'r ail gyfres o olygfeydd i'r gogledd-orllewin yn edrych ar draws y Fenai (Plât 4). Mae rhan o'r safle datblygu yn weledol o'r llethrau uwch, gyda'r golygfeydd yn cael ei guddio gan y topograffi a gorchudd coed tuag at rannau is y llethrau, ac nid yw'r safle'n weledol ar y pwynt hwn. Mae'r elfennau yr effeithir arnynt yn cynnwys

Heneb Gofrestredig Grŵp Cutiau Garreg Fawr (CN185) ac Anheddiad Gwledig Diffaith Cae'r Haidd (CN330), sydd wedi'u lleoli ar ran uchaf y llethr (Ffigur 3). Gan fod ardal y datblygiad ond yn rhannol weledol o'r safleoedd hyn, dim ond effaith cymedrol y bydd yn ei gael ar brofiad gweledol yr HLCA.

B (ii): Ni fydd effaith at gysylltiadau gweledol rhwng elfennau cysylltiedig yn yr HLCA.

B *(iii):* Nid yw'r datblygiad yn agor golygfeydd newydd neu gysylltiadau gweledol.

B *(iv)*: Ni fydd y datblygiad arfaethedig yn effeithio ar gymeriad hanesyddol gweledol yr HLCA.

Tabl 8. Asesiad o Effeithiau Anuniongyrchol (Nad ydynt yn rhai ffisegol) Gweledol ar Ardal o Gymeriad Hanesyddol 24 Mynyddoedd Agored

Effeithiau	**Categori a Sgôr**	**Maint a Sgôr**
B (i) Effaith weledol ar elfennau HLCA	A – 5	Cymedrol - 3

Sgôr Cyfartalog (5+3) / 1 = 8

4.2.26. I greu rhif ar y raddfa 28 pwynt - (8 x 28) / 20 = 11 (wedi'i dalgrynnu)

Tabl 9. Main Cyffredinol yr Effeithiau Anuniongyrchol ar yr Ardal o Gymeriad Hanesyddol 24 Mynyddoedd Agored

Sgôr	**Graddfa**
11	Cymedrol

5. Cam 4 ASIDOHL - Gwerthuso pwysigrwydd cymharol

5.1. Cyflwyniad

5.1.1. Mae'r adran ganlynol yn cynnwys gwerthusiad o bwysigrwydd cymharol yr Ardal(oedd) o Gymeriad Hanesyddol (neu rannau ohoni) a effeithir yn uniongyrchol a/neu'n anuniongyrchol gan y datblygiad mewn perthynas â:

(a) yr Ardal(oedd) o Gymeriad Hanesyddol gyfan dan sylw, a/neu

(b) yr ardal o dirwedd hanesyddol gyfan ar y Gofrestr, ac yna

(c) gwerthusiad o bwysigrwydd cymharol yr Ardal(oedd) o Gymeriad Hanesyddol dan sylw yng nghyd-destun cenedlaethol, a phenderfyniad o ran gwerth cyffredinol yr holl Ardaloedd o Gymeriad Hanesyddol (neu rannau ohoni) a effeithir.

5.1.2. Bydd yr adran hon (Cam 4) yn cael ei gwblhau gyda phenderfyniad o werth cyffredinol holl Ardaloedd o Gymeriad Hanesyddol (neu rannau ohoni) yr effeithir arnynt.

5.1.3. Y meini prawf gwerthuso a ddefnyddiwyd yw'r una awgrymwyd o fewn y Canllaw Arfer Da ar Ddefnyddio Cofrestr o Dirweddau o Ddiddordeb Hanesyddol yng Nghymru yn y Broses Gynllunio a Datblygu (Cadw a CCW 2007).

5.2. Gwerthusiad o bwysigrwydd cymharol yr Ardaloedd o Gymeriad Tirwedd Hanesyddol a effeithir yn uniongyrchol a/neu'n anuniongyrchol gan y datblygiad.

HLCA 12 Llanfairfechan

5.2.1. Mae'r elfennau a effeithir arnynt o fewn yr HLCA yn gyfyngedig iawn ac wedi'u cyfyngu yn bennaf i effeithiau gweledol ar hyd ochr orllewinol Llanfairfechan. Nid yw'r ardal hon yn cynnwys unrhyw un o'r elfennau sy'n nodweddiadol o'r dirwedd, er bod Adeilad Rhestredig Gradd II Eglwys Crist (3512) wedi'i leoli o fewn yr ardal hon, gyda golygfeydd o'r adeilad yn cael eu heffeithio'n rhannol gan y datblygiad arfaethedig. Mae tystiolaeth ddogfennol sy'n ymwneud â'r ardal hon yn isel, gan gynnwys yn bennaf, mapio hanesyddol o ganol y 19eg ganrif ymlaen. Mae ychydig o ddogfennau ysgrifenedig wedi'u cadw yn Archifau Conwy, sydd yn bennaf o'r 21ain ganrif ac yn ymwneud â rheoli dŵr gyda dogfennau o gyfarfodydd Bwrdd Dŵr ac ailadeiladu Pont Nant Dwryst.

5.2.2. Mae'r mapio hanesyddol yn dangos ychydig iawn o newid i Lanfairfechan hyd nes y 1950au pan ddechreuodd datblygiad o amgylch craidd hanesyddol Pentre Uchaf, sydd ar ochr orllewinol a de-orllewinol Llanfairfechan. Parhaodd y mewnlenwi modern gyda datblygiadau ar hyd glan y môr ac i'r de o'r promenâd. Mae holl elfennau o'r dref gynlluniedig hanesyddol wedi goroesi heddiw er gwaethaf y datblygiad modern ac mae ei gyflwr, cydlyniad ac uniondeb yn dda. Mae gan HLCA gysylltiadau hanesyddol gydag ystâd Bryn y Neuadd, a ystyrir yn werth isel.

Tabl 10. Gwerthusiad o bwysigrwydd cymharol rhan HLCA 12 Llanfairfechan a effeithir yn uniongyrchol a/neu'n anuniongyrchol gan y datblygiad.

Meini Prawf	Gwerth ar gyfer yr Ardal o Gymeriad Hanesyddol Gyfan	Gwerth ar gyfer yr Ardal o Dirwedd Hanesyddol Gyfan ar y Gofrestr
Prinder	Uchel Iawn / Da Iawn	Uchel Iawn / Da Iawn
Cynrychiolaeth	Uchel Iawn / Da Iawn	Isel
Dogfennaeth	Isel	Isel
Gwerth Grŵp	Uchel Iawn / Da Iawn	Isel
Goroesiad	Uchel Iawn / Da Iawn	Uchel Iawn / Da Iawn
Cyflwr	Uchel Iawn / Da Iawn	Uchel Iawn / Da Iawn
Cydlyniad	Uchel / Da	Uchel / Da
Uniondeb	Uchel / Da	Uchel / Da
Potensial	Cymedrol / Canolig	Isel
Amwynder	Isel Iawn / Gwael	Isel Iawn / Gwael
Cysylltiadau	Isel	Isel

Y cyfrifiadau ar gyfer pwysigrwydd cymharol yr HLCA ar gyfer:
Cam A: (5 x Uchel Iawn @ 5) + (2 x Uchel @ 4) + (1 x Cymedrol @ 3) + (2 x Isel @ 2) + (1 x Isel Iawn @ 1) = 41
Cam B: (3 x Uchel Iawn @5) + (2 x Uchel @ 4) + (5 x Isel @ 2) + (1 x Isel Iawn @ 1) = 34

HLCA 13 Clytwaith o amgylch Gorwel

5.2.3. Ni effeithir ar yr HLCA yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol gan y datblygiad arfaethedig. Yn sgil topograffi'r HLCA nid oes unrhyw olygfeydd uniongyrchol ar draws y safle datblygu. Gan fod yr effaith anuniongyrchol ar yr HLCA mor fach, ni ystyrir ei fod yn ddefnyddiol asesu pwysigrwydd cymharol yr elfennau yr effeithir arnynt sy'n gysylltiedig â'r HLCA hon.

HLCA 14 Bryn y Neuadd a Gwastatir Arfordirol Isel

5.2.4. Dim ond canran fechan o'r HLCA gyfan a gaiff ei effeithio gan y datblygiad arfaethedig. Prif nodwedd yr HLCA yw parcdir, gyda'r ardal ddatblygu arfaethedig yn cadw ei ymdeimlad o barcdir rheoledig gyda lleiniau o goetir ar hyd ochr ddeheuol y safle. Mae ffensys llechi unionsyth yn bresennol o amgylch rhannau o ffin y safle, gyda goroesiad da ar hyd ochr gogledd-orllewin y safle. Mae rheiliau haearn addurniadol hefyd yn ffurfio nodwedd allweddol o'r ardal ar ffin orllewinol y safle. Gan fod y rhain yn ffurfio nodweddion allweddol yr HLCA mae eu cynrychiolaeth o gymeriad yn Uchel Iawn. O ystyried y Dirwedd Gofrestredig ehangach, mae mwyafrif o'r grwpiau cymeriad wedi'u cynrychioli, gan olygu fod gwerth y grŵp yn Uchel.

5.2.5. Nid oes llawer o dystiolaeth ddogfennol yn goroesi o ran y dirwedd, gyda mapio hanesyddol y dystiolaeth orau o ran datblygiad y dirwedd. Mae'r mapio yn dangos mai ychydig iawn sydd wedi newid o fewn yr HLCA dros gwrs y 150 mlynedd ddiwethaf. Mae'r prif newidiadau yn ymwneud â lleihau'r ystâd ffurfiol i'w ffin fodern a dymchwel tŷ Bryn y Neuadd ar ôl iddo ddod yn ysbyty. Golyga hyn bod goroesiad, cyflwr ac uniondeb y dirwedd yn Uchel, fodd bynnag mae'r newidiadau i'r ystâd yn golygu bod Cydlyniad yn Gymedrol. Mae gan y grwpiau botensial isel ar gyfer astudiaethau yn y dyfodol yn sgil goroesiad nodweddion allweddol. Mae Amwynder yn isel, gan nad yw'r ardal yn hygyrch i'r cyhoedd. Mae'r dirwedd wedi'i ffurfio yn bennaf o ystâd Bryn y Neuadd sydd â chysylltiadau hanesyddol gyda thref gynlluniedig Llanfairfechan, a ystyrir yn werth isel.

Tabl 11. Gwerthusiad o bwysigrwydd cymharol rhan o HLCA 14 Bryn y Neuadd a gwastatir arfordirol isel a effeithir yn uniongyrchol a/neu'n anuniongyrchol gan y datblygiad.

Meini Prawf	Gwerth ar gyfer yr Ardal o Gymeriad Hanesyddol Gyfan	Gwerth ar gyfer yr Ardal o Dirwedd Hanesyddol Gyfan ar y Gofrestr
Prinder	Uchel / Da	Cymedrol / Canolig
Cynrychiolaeth	Uchel Iawn / Da Iawn	Uchel / Da
Dogfennaeth	Isel	Isel
Gwerth Grŵp	Uchel / Da	Cymedrol / Canolig
Goroesiad	Uchel / Da	Cymedrol / Canolig
Cyflwr	Uchel / Da	Cymedrol / Canolig
Cydlyniad	Cymedrol / Canolig	Isel
Uniondeb	Uchel / Da	Cymedrol / Canolig
Potensial	Isel	Isel
Amwynder	Isel Iawn / Gwael	Isel Iawn / Gwael
Cysylltiadau	Isel	Isel

Y cyfrifiadau ar gyfer pwysigrwydd cymharol yr HLCA ar gyfer:
Cam A: (1 x Uchel Iawn @ 5) + (5 x Uchel @ 4) + (1 x Cymedrol @ 3) + (3 x Isel @ 2) + (1 x Isel Iawn @ 1) = 35
Cam B: (1 x Uchel @ 4) + (5 x Cymedrol @ 3) + (4 x Isel @ 2) + (1 x Isel Iawn @ 1) = 28

HLCA 24 Mynydd Agored

5.2.6. Mae'r elfennau yr effeithir arnynt o fewn yr HLCA hon yn gyfyngedig iawn gan mai ardal fechan iawn o'r HLCA hon sydd yn agos at y safle datblygu arfaethedig. Mae'r elfennau yr effeithir arnynt wedi'u cyfyngu'n bennaf i effeithiau gweledol o lethrau uwch

yr HLCA sydd wedi'i leoli i'r de a de-ddwyrain o'r datblygiad arfaethedig. Mae'r elfennau yr effeithir arnynt yn cynnwys Heneb Gofrestredig Grŵp Cutiau Garreg Fawr (CN185) ac Anheddiad Gwledig Diffaith Cae'r Haidd (CN330), er bod y datblygiad arfaethedig ond yn rhannol weledol o'r ddwy heneb. Mae prinder Grŵp Cutiau Garreg Fawr (CN185) yn isel gyda nifer o safleoedd cyn-hanesyddol domestig eraill wedi'u cofnodi ac yn bodoli'n rhannol o fewn yr HLCA ehangach. Fodd bynnag, mae prinder Anheddiad Gwledig Diffaith Cae'r Haidd (CN330) yn uchel gan ei fod yr unig enghraifft o anheddiad canoloesol o fewn yr ardal. Mae'r elfennau yr effeithir arnynt yn cynrychioli un o'r elfennau allweddol sy'n nodweddiadol o'r HLCA.

5.2.7. Nid oes unrhyw gyfeiriadau dogfennol mewn perthynas â'r dirwedd oni bai am fapio hanesyddol, sydd eto'n dangos nad oes llawer o newid wedi bod ar draws yr HLCA. Mae gwerth grŵp y safleoedd archeolegol creiriol yn uchel iawn, ac mae eu goroesiad yn dda ar y cyfan, gyda'u cyflwr yn gymedrol. Mae cydlyniad ac uniondeb yr elfennau tirwedd a effeithir arnynt yn uchel yn sgil cadwraeth dda o'r safleoedd archeolegol hyn a'r ffaith fod defnydd yr ardal heb newid. Mae gan y dirwedd gwmpas uchel ar gyfer gweithgarwch hamdden, gan ei fod yn fynydd agored yn bennaf, gyda nifer o hawliau tramwy cyhoeddus ar ei draws, gydag ardal fechan yn dir preifat. Mae potensial uchel ar gyfer ymchwil o'r ardal yn y dyfodol yn sgil nifer yr henebion sydd wedi goroesi o fewn y dirwedd.

Tabl 12. Gwerthusiad o bwysigrwydd cymharol rhan HLCA 24 Mynydd Agored a effeithir yn uniongyrchol a/neu'n anuniongyrchol gan y datblygiad.

Meini Prawf	Gwerth ar gyfer yr Ardal o Gymeriad Hanesyddol Gyfan	Gwerth ar gyfer yr Ardal o Dirwedd Hanesyddol Gyfan ar y Gofrestr
Prinder	Uchel / Da	Uchel / Da
Cynrychiolaeth	Uchel Iawn / Da Iawn	Uchel / Da
Dogfennaeth	Isel	Isel Iawn / Gwael
Gwerth Grŵp	Uchel Iawn / Da Iawn	Uchel / Da
Goroesiad	Uchel / Da	Uchel / Da
Cyflwr	Cymedrol / Canolig	Cymedrol / Canolig
Cydlyniad	Uchel / Da	Uchel / Da
Uniondeb	Uchel / Da	Uchel / Da
Potensial	Uchel / Da	Uchel / Da
Amwynder	Cymedrol / Canolig	Cymedrol / Canolig
Cysylltiadau	Isel Iawn / Gwael	Isel Iawn / Gwael

Y cyfrifiadau ar gyfer pwysigrwydd cymharol yr HLCA ar gyfer:
Cam A: (2 x Uchel Iawn @ 5) + (5 x Uchel @ 4) + (2 x Cymedrol @ 3) + (1 x Isel @ 2) + (1 x Isel Iawn @ 1) = 39
Cam B: (7 x Uchel @ 4) + (2 x Cymedrol @ 3) + (1 x Isel Iawn @ 1) = 35

5.3. Gwerthusiad o bwysigrwydd cymharol yng nghyd-destun cenedlaethol yr Ardal o Gymeriad Hanesyddol a effeithir yn uniongyrchol a/neu'n anuniongyrchol gan y datblygiad arfaethedig (Cam C)

5.3.1. Mae nifer o ardaloedd arfordirol ac ucheldir wedi'u cynnwys ar y Gofrestr o Dirweddau o Ddiddordeb Hanesyddol Eithriadol ac Arbennig, yn arbennig ar hyd arfordir Gogledd Cymru, gan gynnwys ardaloedd megis tirweddau cymdogol Creuddyn, Arfon a Chaernarfon a Nantlle, yn ogystal ag Ardudwy a Mawddach sydd wedi'u lleoli ar arfordir gorllewinol Gwynedd. Mae tirwedd Arllechwedd yn un o'r ardaloedd mwyaf ond mae'n debyg yn ei natur a'i dirweddau cymdogol ar hyd arfordir y gogledd, gyda hwy oll â dyfnder amser yn sgil tirweddau a safleoedd archeolegol creiriol yn goroesi ar draws yr ardaloedd hyn. Mae'r safleoedd hyn wedi cynhyrchu rhai gweddillion archeolegol pwysig sy'n darlunio sut oedd y cymunedau hyn yn defnyddio'r dirwedd ac yn cyfathrebu gyda'i gilydd dros filoedd o flynyddoedd.

5.3.2. Nid yw clytwaith Tirwedd Gofrestredig Arllechwedd yn unigryw gyda chymysgedd cymharol o glytweithiau canoloesol, ôl-ganoloesol ac unedig o fewn tirweddau cymdogol Gogledd Cymru ac o fewn ardaloedd eraill yng Nghymru. Nid yw tref gynlluniedig Llanfairfechan yn unigryw ychwaith, gan ei fod yn debyg iawn mewn natur i Landudno o fewn Tirwedd Gofrestredig Creuddyn i'r gogledd-ddwyrain. Cafodd y ddwy dref eu llunio fel trefi cyrchfan lan y môr cynlluniedig ar adegau tebyg, gan berchnogion eu hystadau.

5.3.3. Cyfrifir gwerth cyffredinol yr HLCA yng nghyd-destun cenedlaethol gan ddefnyddio'r un meini prawf a nodir yn Nhabl 10 i 12, ond yn genedlaethol. Mae'r sgoriau wedi'u crynhoi isod:

- HLCA 12 - Llanfairfechan = 34
- HLCA 14 - Bryn y Neuadd a Gwastatir Arfordirol Isel = 24
- HLCA 24 - Mynydd Agored = 35

5.3.4. Er mwyn pennu gwerth cyffredinol ar gyfer yr HLCA ar raddfa o 1 - 100,

rhannwyd pob cam unigol gyda 55, yna eu lluosi gyda 100. Yna rhannwyd hyn gyda 3 (nifer y camau), ac yna caiff y gwerth cyffredinol ei dalgrynnu a'i gyflwyno yn y tabl isod:

Tabl 13. Gwerth cyffredinol, cyfartalog holl Ardaloedd o Gymeriad Hanesyddol (neu rannau ohonynt) a effeithir arnynt

HLCA	**Cyfrifiadau**	**Graddfa**
HLCA 12 - Llanfairfechan	(74.5 + 61.8 + 61.8)/3	66 - Uchel
HLCA 14 - Bryn y Neuadd a Gwastatir Arfordirol Isel	(63.6 + 50.9 + 43.6)/3	53 - Sylweddol
HLCA 24 - Mynydd Agored	(70.9 + 63.6 + 63.6)/3	66 - Uchel

5.3.5. Y ffigur cyffredinol ar gyfer yr holl ardaloedd cyfun yw 62 - Uchel.

6. Cam 5 ASIDOHL - Asesiad o arwyddocâd cyffredinol yr effaith

6.1. Cyflwyniad

6.1.1. Mae’r adran hon yn cynnwys asesiad o arwyddocâd cyffredinol effaith y datblygiad arfaethedig ac effaith addasu’r Ardal o Gymeriad Hanesyddol ar yr Ardal o Dirwedd Hanesyddol gyfan ar y Gofrestr. Mae hyn yn cyfuno canlyniadau’r camau blaenorol o’r ASIDOHL, gyda’r rhesymeg tu ôl i’r canlyniadau hynny a nodir yn yr adrannau perthnasol. Er bod sgorio wedi cael ei ddefnyddio’n eang yn yr adrannau blaenorol, nid yw hyn yn trosi’n uniongyrchol i’r tabl canlynol, yn hytrach defnyddir y sgoriau blaenorol i helpu llywio beirniadaeth broffesiynol ar werth ac effaith ar y dirwedd hanesyddol.

Tabl 14. Crynodeb o arwyddocâd cyffredinol effaith y datblygiad ar Dirwedd o Ddiddordeb Hanesyddol Eithriadol Arllechwedd (HLW (Gw) 12)

HLCA	Gwerth Ardal o Gymeriad Hanesyddol (yn seiliedig ar ganlyniadau Cam 4)	Effaith y Datblygiad (yn seiliedig ar ganlyniadau Camau 2 a 3)	Gostyngiad Gwerth ar gyfer yr Ardal o Dirwedd Hanesyddol ar y Gofrestr	Arwyddocâd Cyffredinol yr Effaith
HLCA 12 - Llanfairfechan	Uchel – 7	Isel - 2	Isel - 2	11 - Cymedrol
HLCA 14 - Bryn y Neuadd a Gwastatir Arfordirol Isel	Canolig - 5	Isel - 2	Canolig - 4	11 - Cymedrol
HLCA 24 - Mynydd Agored	Uchel – 7	Canolig - 4	Isel - 3	14 - Cymedrol

7. Casgliad

7.1.1. Mae Asesiad o Arwyddocâd yr Effaith Datblygiad ar Dirwedd Hanesyddol (ASIDOHL2) wedi cael ei gyflawni ar ddatblygiad arfaethedig, sy'n cynnwys cynlluniau ar gyfer datblygiad cymysg ar Safle Strategol yn Llanfairfechan. Mae'r safle datblygu yn cael ei gynnig ar gyfer ei gynnwys yng Nghynllun Datblygu Lleol Newydd Conwy.

7.1.2. Mae'r ardal ddatblygu arfaethedig wedi'i leoli o fewn Tirwedd Hanesyddol Gofrestredig o Ddiddordeb Eithriadol Arllechwedd (HLW (Gw) 12). Mae'r Dirwedd wedi'i rannu ymhellach i Ardaloedd o Gymeriad Tirwedd Hanesyddol unigol (HLCA), gyda safle'r datblygiad wedi'i leoli o fewn un o'r ardaloedd o gymeriad hyn. Nodwyd tair ardal o gymeriad pellach a fyddai o bosibl yn cael eu heffeithio gan y datblygiad.

7.1.3. Mae'r ASIDOHL wedi'i gynllunio mewn pum cam. Roedd Cam 1, y cyflwyniad, yn nodi gwybodaeth gyd-destunol mewn perthynas â'r safle. Darperir manylion o'r datblygiad arfaethedig yma, yn ogystal â chyd-destun polisi cynllunio.

7.1.4. Roedd Cam 2 yn asesu effaith uniongyrchol, ffisegol y datblygiad arfaethedig, mewn termau absoliwt, cymharol ac o ran y dirwedd. Ystyriwyd hyn o ran ei effaith ar HLCA 14 Bryn y Neuadd a Gwastatir Arfordirol Isel. Mae'r ardal ddatblygu wedi'i leoli mewn rhan o'r HLCA gyda'r ardal yn cael ei effeithio'n uniongyrchol gan gyfrif am oddeutu 5.4% o'r HLCA. Ystyrir bod maint cyffredinol yr effaith uniongyrchol, ffisegol (absoliwt a chymharol) ar yr HLCA yn Ychydig.

7.1.5. Roedd Cam 3 yn asesu effaith anuniongyrchol y datblygiad arfaethedig, o ran effeithiau anuniongyrchol, ffisegol a hefyd effeithiau anuniongyrchol, gweledol (nad ydynt yn ffisegol). Mae'r effeithiau anuniongyrchol hyn yn effeithio ardal ehangach, gyda phedwar HLCA yn cael eu hasesu ar y cam hwn. Y rhain oedd HLCA 12 Llanfairfechan, HLCA 13 Clytwaith o amgylch Gorwel,

HLCA 14 Bryn y Neuadd a gwastatir arfordir isel a HLCA 24 Mynyddoedd agored. Sgoriwyd maint cyffredinol yr effaith anuniongyrchol ar HLCA 14 yn Sylweddol, a’r effaith anuniongyrchol ar HLCA 24 yn Gymedrol, gyda HLCA 12 yn sgorio Ychydig. Penderfynwyd na fyddai unrhyw effaith anuniongyrchol ar HLCA 13, ac felly ni ystyriwyd yr HLCA yn ystod Camau 4 a 5.

7.1.6. Roedd Cam 4 yn ffurfio gwerthusiad o bwysigrwydd cymharol yr HLCA yr effeithir arnynt a’r elfennau a grwpiau ynddynt a effeithir arnynt gan y datblygiad arfaethedig. Wrth eu cyfuno, sgoriwyd gwerth cyffredinol y tri HLCA yn Uchel.

7.1.7. Roedd Cam 5 yn asesiad o arwyddocâd cyffredinol yr effaith. Ystyrir bod yr effaith ar HLCA 12 Llanfairfechan, HLCA 14 Bryn y Neuadd a Gwastatir Arfordirol Isel a HLCA 24 Mynydd Agored yn Gymedrol.

7.1.8. Mae’r effaith ar HLCA 14 yn cynnwys effeithiau uniongyrchol, ffisegol ac effeithiau anuniongyrchol gweledol. Bydd yr effeithiau ffisegol yn effeithio ar y tri phrif elfen cymeriad yr HLCA, ymdeimlad o barcdir Fictoraidd rheoledig, y ffensys llechi unionsyth a’r rheiliau haearn addurniadol. Ar hyn o bryd, mae’r dyluniad yn golygu na fyddai’r ffensys llechi na’r rheiliau addurniadol angen cael eu tynnu o’r safle a gallent gael eu cadw yn eu cyflwr presennol. Mae’r dyluniad hefyd yn cadw dwy lain o goetir sy’n cyfrannu tuag at yr ymdeimlad o barcdir ar y safle. Bydd y ffordd Rufeinig wedi’i gladdu sy’n rhedeg trwy’r safle o bosibl yn cael ei effeithio’n fawr gan y gwaith adeiladu o fewn y safle.

8. Ffynonellau

Cadw, 1992a - Adroddiadau Adeiladau Rhestredig ar gyfer LBs 3518 3519 a 3520 yn Bryn y Neuadd Farm https://cadwpublic-api.azurewebsites.net/reports/listedbuilding/FullReport?lang=en&id=3518 (mynediad ar (14.01.2025)

https://cadwpublic-api.azurewebsites.net/reports/listedbuilding/FullReport?lang=en&id=3519 (mynediad ar (14.01.2025)

https://cadwpublic-api.azurewebsites.net/reports/listedbuilding/FullReport?lang=en&id=3520 (mynediad ar (14.01.2025)

Cadw, 1992b - The Towers https://cadwpublic-api.azurewebsites.net/reports/listedbuilding/FullReport?lang=en&id=3525 (mynediad ar (14.01.2025)

Cadw, 1992c - The Lodge https://cadwpublic-api.azurewebsites.net/reports/listedbuilding/FullReport?lang=en&id=3525 (mynediad ar (14.01.2025)

Cadw, 2012 - Ffordd Rufeinig i'r Gogledd o Lannerch Fedw <https://cadwpublic-api.azurewebsites.net/reports/sam/FullReport?lang=en&id=1301> (mynediad ar 10.01.2025)

Cadw, 2022 – Bryn-y-Neuadd PGW(Gd)3(CON) https://cadwpublic-api.azurewebsites.net/reports/parkgarden/FullReport?lang=en&id=133 (mynediad ar 10.01.2025)

Cadw, 2025 - Cylch Cerrig Penmaenmawr https://cadwpublic-api.azurewebsites.net/reports/sam/FullReport?lang=en&id=2417 (mynediad ar 10.01.2025).

Cadw a CCW. 2007. *Canllaw Arfer Da ar Ddefnyddio'r Gofrestr o Dirweddau o Ddiddordeb Hanesyddol yng Nghymru yn y Broses Gynllunio a Datblygu (2il Rifyn Diwygiedig).*

Cadw, CCW ac ICOMOS. 1998. *Cofrestr o Dirweddau o Ddiddordeb Hanesyddol Eithriadol.*

Gwefannau

GAT, Nodweddion Tirwedd Hanesyddol Creuddyn ac Arllechwedd: https://www.heneb.co.uk/hlc/creuddyn-arllechwedd.html (mynediad Ionawr 2025)

Ffigurau

Ffigur 1: Lleoliad yr ardal ddatblygu arfaethedig

Yr ardal ddatblygu arfaethedig

Mae Arolwg Ordnans wedi rhoi Trwydded Hawlfraint i Archaeology Wales Ltd (Rhif 100055111) i ailgynhyrchu'r wybodaeth map, fel arall mae Arolwg Ordnans yn cadw'r hawlfraint

Ffigur 2: Lleoliad yr ardal ddatblygu arfaethedig o fewn HLCA 14

Ffigur 3: Map yn dangos lleoliadau Parc a Gerddi Hanesyddol Cofrestredig, Henebion Cofrestredig, Adeiladau Rhestredig, PRN ac MPRN o fewn yr HLCA

Yr Ardal Ddatblygu Arfaethedig

HLCA

Radiws chwilio

Parc a Gerddi Hanesyddol Cofrestredig

Heneb Gofrestredig

Marciau Crastir

Safle heb ei Ddynodi

Adeilad Rhestredig

Ffigur 4: Map Arolwg Ordnans Rhifyn Cyntaf o 1888 yn dangos ystâd a pharcdir Bryn y Neuadd

Ffin parc hanesyddol

Ffigur 5: HLCA o fewn Tirwedd Hanesyddol Gofrestredig Arllechwedd

Platiau

Plât 1. Ffens llechi unionsyth ar hyd ffin ogledd-orllewin y safle, yn edrych i'r gogledd-ddwyrain.

Plât 1. Rheiliau haearn addurniadol ar hyd ffin orllewinol y safle yn edrych i'r gogledd-orllewin.

Plât 2. Golygfa rannol o'r safle o Lanfairfechan. Yn edrych tua'r De.

Plât 4. Golygfa dros HLCA 14 a'r Fenai o lethrau uwch HLCA 24. Yn edrych tua'r gogledd-

orllewin.